

VRTEC

ČASOPIS S PODOBAMI
ZA SLOVENSKO MLADINO

UREDIL JOŽEF VOLC

18138

LI. TEČAJ

V LJUBLJANI 1921

IZDALO DRUŠTVO „PRIPRAVNIŠKI DOM“

NATISNILA JUGOSLOVANSKA TISKARNA

VII 28137 *g. f.*

Vse pravice pridržane.

Kazalo.

Pesmi.

Dedkove sanje. (Marijan)	1
Slavko gre v nebesa... (Lucijan Murn-Aleksandrov)	11
Vrtnarju na grob. (M. Elizabeta)	20
Mrtvemu ptičku. (—n—)	22
Vranova zimska pesem. (Bogumil Gorenjko)	22
Sirota. (Petruška)	25
Sveta družina. (M. Elizabeta)	30
Jurjeva († J. Cvelbar)	37
Angelci. (Stanko pl. Orlovič)	42
Velika noč. (Bogumil Gorenjko)	47
Dekliška pomlad. (B. Gorenjko)	49
Kresna noč	59
Domovini. (Ksaver Meško)	59
Pomlad. (A. J. Javorski)	62
Zvezde in kresnice. (Fr. Krizostom)	73
Otroški sen. (R. Pečjak)	79
Otrok in solnce. (Fr. Neubauer)	85
Mak. (Taras Vaziljev)	87
Junak. (—c—)	87
Za god. (Tine Debeljak)	90
Vladarju na grob. (M. Elizabeta)	97
Jesenska slutnja. (Vlado Vesnin)	106
Jesenska pesem. (Lucijan Murn-Aleksandrov)	118
Prvo zimsko jutro. (Ksaver Meško)	121
Moj nemi dom. (Mokriški)	133
Jesenski večer. (Janko Polak)	136

Povesti, pripovedke, popisi, prilike in basni.

Na sveti večer. (Janko Leban)	3
Zdrav — bolan. (J. E. Bogomil)	8
Čudni zvonec. (Václav Kosmak - Jožef Gruden)	12
Mali oreh. (Francka Zupančič)	13
Zgodba o dežniku. (Cvetinomiški)	27, 51
»Klali bomo!« (J. E. Bogomil)	35
Janezkova pomlad. (Bistriška)	38

Dobri prijatelji. (J. E. Bogomil)	40
Solčni dan. (J. E. Bogomil)	67
Ob nevihti. (J. E. Bogomil)	58
Zgodba o junaškem petelinu. (Ksaver Meško)	60
Trije bratje. (Janko Leban)	63
Iz ljubezni do mamice. (L. Ganghofer-Fr. Govekar)	74
Noč. (Francka Zupančič)	77
Pri zobozdravniku. (J. E. Bogomil)	80
Zlati sen. (Francka Zupančič)	86
Glumač naše Ljube Gospe. (Anatol-Kristina)	99
Najboljši prijatelj. (J. E. Bogomil)	104
Cmoki. (A. Kosem)	110
Po zaklad. (J. E. Bogomil)	116
V težkih urah. (Gnjevoš)	122
V deveto deželo! (Francka Zupančič)	123
V miru med svojimi! (J. E. Bogomil)	130

Prirodopisni članki.

Obrtniki v naravi. (Prof. Fr. Pengov)	32, 53, 82, 107, 125
Neumna goska. (A. Zdenčan)	134
Prišla zima je... (J. E. Bogomil)	137

Zemljepisni, zgodovinski in življenjepisni sestavki.

Iz zgodovine kranjskih trgov. (Leop. Podlogar):	
3. Jesenice	16, 43, 69
4. Kostel	91, 102, 131
† Anton Kržič. (Urednik)	21
Podobe iz mojega kraljestva. (Bistriška)	88
† Nj. Veličanstvo kralj Peter I.	98

Koristni nauki, Drobiz.

Modrost v pregovorih domačih in tujih	23, 47, 71, 94, 119
Drobiz	48, 94, 120

Zabavne in kratkočasne stvari.

Uganke	22, 48, 120
Rebus	24, 96
Obelisk	48, 120
Skakalnica	71
Naloža	72
Mojzesovi plošči	96
Zastavice	119
Kratkočasnice	139
Rešitve rebusov, ugank itd. 48, 71, 95, 96, 120, 140	
Imena rešilcev na platnicah št. 3.—4., 5.—6., 7.—8., 9.—10.	

Novi listi in knjige. Razno.

Slovstvo	23, 47, 95, 139
Popravek	72, 120

Listnica uredništva	72, 95
Vabilo na naročbo	24, 140

Slike.

Jej, kanarčka!	9
Jesenice	18
Sveta Družina	31
Dobri prijatelji	41
»Pa še molimo!«	56, 57
Židanov	68
Pri zobozdravniku	81
Razvaline Kostel	91
Najboljši prijatelj	105
»Teško je priti do zaklada...«	117
Dobroto za dobrote!	129
Kaj bi kupili —?	138

LIST S PODOBAMI ZA SLOVENSKO MLADINO S PRILOGO ANGELEČEK.

Leto 51. Ljubljana, januarja-februarja 1921. Štev. 1.-2.

Marijan :

Dedkove sanje.

— Kaj bi vam povedal
za povest božično,
zlati moji malčki?
Ali naj povem vam
ono bajko mično,
ki pojo jo valčki
našega potočka
vsako, vsako jutro,
ko se dan zazná? —

„Ne, ne, dedek dragi!
Mnogokrat že čuli
smo to bajko mično,
ki čzbljâ jezično

jo potoček naš ...
Ded, kaj drugega
rajsi nam povejte!“

— Dobro, pa povem vam,
kar se mi sanjalo
snoči ravno je.

Star sem, a imel sem
lepe, mlade sanje —
mislite si — starček,
pa mladostne sanje!
Pa jih poslušajte :

Fantič mlad sem šetal v šumo,
v temno šumo brez strahu,
da bi jaslice naredil,
po zelenega mahu.

Tam po šumi, temni šumi
dolgo hodil sem
in nabiral mah zeleni —
pa zablodil sem.

„Glej ga spaka, kaj storim naj,
če dobi me noč?“
Zeblo me je, ali hkrati
pot mi lil je vroč ...

Kar zaplešejo pred mano
drobni škrateljčki:
„Nič ne boj se, saj smo tvoji
mi prijateljčki!“

In skakljali so krog mene,
ne da bi opešali —
nagajivčki so še name
se celó obešali ...

Bilo ni me strah, a vendar,
vendar sem se bal.
„Ah, nocoj ne bom v domači
posteljici spal!“

Kar vzbudim se ... pod menoj pa —
mehka pernica,
skozi okno pa smejala
se mi je večernica ...

Deca se zasmije,
smehom dedku deje:
„Haha, dedek, haha!
Lepe to so sanje,
vsak da ima take,
dal cekin bi zanje.“
Pa so se smejali
dedkovi povesti,
dedek pa smejali
so se deci zvesti.

JANKO LEBAN:

NA SVETI VEČER.

Povest.

Najmanjša in zadnja hišica v veliki vasi na Gorenjskem je bila lastnina pridnega delavca Jošta. Po svojem očetu je bil podedoval hišico s poleg ležečim srednjevelikim vrtom. Prebival je v tej hišici z ženo, s šesterimi otroki in s staro materjo. Otroci so bili še majhni. Najstarejši hčerki je bilo komaj dvanajst let, najmlajši bratec pa je imel komaj eno leto.

Doslej so Joštovi za silo še izhajali. Oče je bil priden in varčen, a žena Špela mu je pomagala, da je kaj zaslužila, kjer in kakor je mogla. Hodila je prat in pospravljat k učiteljevim v šolo in h grajskim v grad, ki je sameval na holmcu blizu vasi. Šivala je tudi za kmečke ljudi, gojila je spomladi piške in race, da jih je kesneje prodajala ter si tako prislužila kak novc. Ko je mlada gospodinja hodila z doma po opravkih, je pa stara mati Polona doma varovala otroke in pitala najmlajše. Tako se je godilo doslej, dokler bolezen ni prišla v hišo.

Stara mati je pa ležala zdaj že pol leta slabotna in bolna v postelji. In to ravno je bilo hudó. Marsikak groš je šel za zdravila ali za poboljšek stari ženi. Včasih se je pa zgodilo, da je mati Špela morala ostati doma. Starejši otroci so pač hodili v šolo, Micika in Jožica sta bili pa še premajhni, da bi doma mogli kaj prida pomagati.

Bilo je decembra meseca, dan pred božičem. Mati Špela je morala od doma na delo. Od ranega jutra se je mudila že pri grajskih, kjer je bilo dela polne roke. Tu so pekli, snažili in se pripravljali na gostijo, zakaj že popoldne so imeli priti grajščakovi otroci iz mesta domov, pa tudi drugih gostov so pričakovali.

Oče Jošt je ta dan z navadnim delom prekinil že opoldne, zakaj moral je poskrbeti, da dobi kaj kuriva, da bo imela družinica vsaj za praznike doma gorko sobico. Zato je takoj popoldne vzel v roko ročne sani ter se z osemletnim sinčkom Stankom napotil v bližnji gozd. Tam je hotel nabrati nekaj suhljadi, ki jo je ostri veter zlomil z dreves, pa tudi nekaj drv je mislil naložiti. Želel je, da to izvrši še prej, preden zapade debelejši sneg.

»Micika,« zakliče stara mati s postelje, ko je oče Jošt odšel s sinčkom, »položi malega Tinčka sem na mojo posteljo, Zorko in Breda pa sedita sem k postelji! Povem vam kaj o malem Jezuščku, ki bo obdaroval danes zvečer dobre otroke. V tem pa Jožica pometi sobo! Ti, Micika, pa obriši mizo in stole! Ko pride mama domov, bo gotovo

trudna in naj se odpočije. Tudi zakuri, Micika, na ognjišču in pristavi k ognju lonec za kavo. Očeta in Stanka bo gotovo zeblo, ko se vrneti. Skodelica gorke kave ju bo pogrela.«

»Mati,« vpraša mala Breda, »ali mi Jezušček prinese punciko?«

»Tega ne vem. No, počakajmo! Sicer pa naj otrok vzame za dobro vse, kar dobi. Toda čujta, povem vama o Jezuščku in o vljudnih otrocih.«

V tem, ko je stara mati učila in zabavala mlajša otroka, sta se pa starejši deklici urno spravili na delo. Mala soba je bila kmalu snažno pometena, miza in stoli pobrisani, tako da je bilo v sobi zelo lepo in vabljivo.

»Oče in mati se bosta gotovo veselila,« reče zadovoljno Micika, pa vrže nekoliko kave in velik kos cikoriije v vrelo vodo, pokrije lonec ter ga povleče nekoliko od ognja. »Stara mati, ali naj vam zdaj prinesem skodelico mleka?« vpraša potem. — »Ne, ne, otrok moj, hvala lepa, gorko mi je v postelji. Da bi bila le oče in Stanko skoro doma! Meni se zdi, da bo hudo snežilo.«

»Tukaj sem že!« se tedaj zaslišijo očetove besede, vrata se odpró in na pragu se pokaže oče Jošt, podoben sneženemu možu. »Bil je že skrajni čas, če smo hoteli imeti kaj drv. V dveh urah, če bo tako snežilo, pa zamete sneg vse tako, da ne bo poznati ne poti ne steze. Deklici, pridita, da spravimo drva v vežo! Lepa in trdna so, a Stanku so roke od mraza premrle.«

Delo je bilo kmalu končano. Oče je prinesel s sabo tudi par jelkovih vej, pa ju postavil k oknu, da je bilo v sobi nekako prav praznično.

V tem se je zmračilo. Mala svetilnica je gorela na mizi. Oče je dovršil delo ter stopil v sobo. Sezul si je mokre čevlje ter sedel k peči, da se dodobra osuši.

»Lejte, lejte, deklici,« izpregovori, ozrši se po sobi, »kako lepo sta ocedili vse! To sta pa res pridne! Mati bo vesela, ko pride domov. Ničesar drugega ne manjka, kakor samo še drevesca, da natakemo sveče nanje. Sicer je pa bolje, da si za denar, ki bi ga dali za sveče, kupimo kruha. Ali ne, mati?«

»Prav praviš,« odgovori bolnica. »Človek mora biti zadovoljen, če ima kruh in zdravje. Jaz sem bila, hvala Bogu, tudi dolgo zdrava, a zdaj ne smem biti nejevoljna, če vsled starosti boleham. No, pa saj dolgo ne bo: kmalu me bo Bog odpoklical, in ti, Jošt, boš imel eno skrb manj.«

»Ne govorite tako!« приметne dobri Jošt. »Saj veste, mati, kako vas imamo vsi radi. Meni je le žal, da vam ne morem preskrbeti boljše postrežbe.«

Zdajci se vrata nagloma odpro.

»Dober večer, otroci!« zakliče prijazen glas.

»Mama, mama!« klikne mlado in staro. Mlada mati pa si potegne zasneženo ruto z glave in si jo otrese. Potem vse otroke ljubeznivo pobožka.

»Požurila sem se z delom pa prosila grajsko gospo, da se smem vrniti domov malo prej, da še tu vse pospravim. Zdaj pa vidim, da ste to že sami vse naredili. O, ko bi mogla jaz, ljubi otroci, poskrbeti in pripraviti za vas vse tako, kakor imajo grajski! Ah, pa zavidala jim ne bom, saj so dobri ljudje. Poglejte tu, stara mati, pogledajte, otroci, kaj so vam vse dali!« Ob teh besedah odpre mati košaro, ki jo je prinesla s sabo. Polovica košare je bila napolnjena z rdečimi jabolki. Vrhu tega pa je ležal velik kos kolača, polnega rozin. Ko so ga otroci zagledali, so se jim kar zaiskrile oči.

»Stara mati, to nam je poslal ljubi Jezušček, ker smo bili lepo poslušni,« izpregovori mali Zorko ves srečen.

»Gotovo, Zorko moj dragi,« odgovori mati Špela. »In še nekaj! Grajska gospa mi je dala tudi velik lonec mleka, pa zavitek pšenične moke in še nekaj zabele. To bo dobro, kaj ne, otroci? Za svoje delo sem vrhu tega dobila še cel goldinar. Pojdi, Stanko, z goldinarjem v štacuno in prinesi nam svežega kruha! Potem bomo pa imeli za večerjo kavo, ki jo je Micika, kakor vidim, že skuhala.«

Stanko odhiti in se kmalu vesel vrne s hlebcom lepo pečenega in prijetno dišečega kruha.

»No, oče, zdaj smo pa lahko zadovoljni,« povzame mati Špela. »Drv in kruha imamo za praznike, vrhu tega pa še precej krompirja v kleti, zdravih in mladih jedcev pa tudi. Kaj pa hočeva še več? Bog nam bo že pomagal naprej. Seveda tega nimamo, kar imajo bogati ljudje, a zadovoljnost je več vredna kakor vse. Pridite, otroci, in sedimo k večerji!«

»Ne še!« se oglasi stara mati na postelji. »Najprej molimo, potem se pa vsi vstopite okoli moje postelje. Ti, Jošt, pa prinesi molitvenik in prej preberi iz njega božični evangelij.«

Tako se je zgodilo. Pobožno je poslušala vsa rodbina, kako so oznanili angeli pastircem na paši rojstvo Zveličarjevo. V tem pa, ko je oče bral sklepne besede: »Mir ljudem na zemlji, ki so dobre volje«, se je pa zaslišalo na durih rahlo trkanje.

»Kdo pa prihaja še tako pozno k nam?« deje potihoma oče Jošt. »Saj me vendar na sveti dan ne bodo kam pošiljali? Toda v božjem imenu: Naprej!« dostavi na glas.

Vrata se odpro, in ob svitu ognja, ki je prasketal v peči, ugledajo Joštovi mladeniča, ki se ga otroci zelo prestrašijo, meneč, da je poredni hlapec Jurij. Lasje in brada so mu bili beli od snega, obličje pa blede, in vse je kazalo, da je mladi mož zelo utrujen.

»Za Boga svetega, usmilit se me,« pravi, »in sprejmite me, ubogega popotnika, pod streho.« Glas je prišlecu drhtel od mraza. »V takem vremenu ne morem dalje!« vzdihne.

»Oh, ljubi moj,« odgovori oče Jošt, v zadregi se praskaje po glavi, »zgrešili ste pot. Gostilna je na drugem koncu vasi. Tukaj pri nas je le revščina doma.«

»Pa je tudi krščanska ljubezen,« mu seže stara mati v besedo. »Najprej dovoli, Jošt, da tujec sede k peči, potem ga pa izprašuj dalje.«

Tujec sede h gorki peči ter jame pripovedovati, da je potujoč rokodelec, iz dobre rodbine. Dolgo časa je bil bolan v mestu in brez dela. Začasno tudi ne more dela sprejeti, ker je še zelo slaboten. Mislil je pa, da bo še danes prispel domov. A moči so ga zapustile v slabem vremenu. Da ni došel do te vasi, bil bi zmrznil na deželni cesti. V gostilno pa ne more iti, ker nima niti vinarja v žepu. V najhujši stiski je iskal pomoči v prvi veliki in lepi kmečki hiši, pa so ga spodili zelo nemilo.

»Da, da,« pripomni oče Jošt, »bogati kmet Mihčev Tone pač še ne ve, kaj je pomanjkanje, in kakó hudo dé glad! In ne pomisli ne, da je nocoj sveti večer! Gotovo ste ga druga leta obhajali bolj veselo?«

»O, bolj, bolj!« vzdihne mladenič. »Imeli smo vsako leto odičeno božično drevo! Moj oče je mizar kakor jaz. Le bolezen me je spravila v tako revščino.«

»No, pa ostanite v božjem imenu nocoj pri nas. Moja mati in žena bi gotovo ne dopustili, da bi vas pustil v takem vremenu dalje, Čprav smo le ubogi, pa kristjani smo! Seveda se boste morali zadovoljiti z ležiščem na klopi ob peči. V peč pa vržemo še nekaj polen, da vas ne bo zeblo.«

»Medve pa dava ubožcu vzglavnik,« pripomnita Micika in Jožica.

Dečki pa brž popotniku pomagajo, da sezuje premočene čevlje, potem mu prinesejo par suhih lesenih škrpet. Na povabilo staršev popotnik zdaj solznih oči sede k rodbini za mizo. Na nji se že kadi lonec s kavo. Deklice prinesó skodelice in lončke, in vesela mati Špela vsakemu nalije njegov delež. Potem razreže kolač na enake dele in jih razdeli med srečne prejemnike. Naposled dobi še vsak kos kruha, in večerja se skonča med veselim čebljanjem. Vsi so imeli h kavi obilo mleka, pa so bili prav zadovoljni. Da tudi stare matere niso pozabili, umeje se samo po sebi.

Ko so se vsi nasitili, so odmolili in pospravili posode z mize. Mati Špela jih je hotela še pomiti, brž ko najmanjši otroci pospé. Oče in popotnik sta pa uprav hotela leči na klop, ko se materi Špeli zazdi, da je v veži ropot.

»Gotovo se je mačka zarila med suhljad,« meni Stanko.

»Ne, ne, jaz slišim šepetanje,« zatrdi mati. Oče naglo odpre vrata — in kaj zagledajo?

Jasna svetloba se ulije vsem naproti in se razširi po vsi sobi. Vsi ostrmé, in začudenje se jim sveti na obrazih.

»Jezušček gre, Jezušček je že tu!« zakriče otroci napol veselo, napol v strahu. In imeli so prav. Le, da so tu dobri ljudje nadomestovali Jezuščka.

Grajske hčere Lenčika, Anica in Julika so že davno ljubile pošteno in pridno Joštovo družino. Z dovoljenjem svojih staršev so sklenile, da nesó vsem božične darove. Po Jožici, ki so jo učile v ročnih delih, so zvedele, da bi si pri Joštovih tudi radi napravili božično drevce, če bi le imeli s čim.

Že več tednov sèm so torej deklice hranile denar, da bi oskrbele Joštovim božično veselje. In vse se jim je posrečilo. Kupile so lično drevce, nataknille nanje jabolke, orehov in drugih slaščic. Tudi so pridile nanje dokaj lepih svečk. Ko je bilo vse to gotovo, so neopazne prinesle v mraku vse to k Joštovim. Vzele so s sabo tudi škatljico vžigalic ter v veži pri Joštovih prižgale lučce na drevescu. Ravno so prižgale zadnjo svečko, ko so se vrata Joštove sobe odprla . . .

Malo trenutkov potem je pa božično drevce že žarelo na mizi pri Joštovih. Toliko svetlobe dobri ljudje pač še niso nikoli videli v sobi. Gospica Lenčika pa je zapela:

»Sveta noč, blažena noč . . .«

Vsi navzoči so ganjeni povzdignili roke ter peli znano lepo pesem do konca.

Veselje Joštovih otrok pa je prikipelo do vrhunca, ko je prinesla Lenčika iz veže veliko košaro in jela deliti otrokom različne darove.

Micika in Jožica sta dobili gorke jopici in še nov lep predpasnik povrhu. Stanko je dobil knjigo s podobami, polno lepih povestic, Zorko pa bič in trobento, mali Francek pa cvili-moža — hlastno je stegnil po njem ročice — Breda pa lepo punčiko, ki jo je takoj poljubila. Vrhu tega je pa dobil vsak otrok še gorke rokavice in zavitek bonbončkov. A ne dovolj tega! Lenčika je vzela iz svoje košare še hlebec kruha, kos gnjati in vrečico fižola ter vse to dala Joštovim. Anica je pa pristopila k stari materi ter ji izročila steklenico sladkega vina, češ: »To boste imeli, da se pokrepčate . . .«

Popotni rokodelčič, ki je dozdej občudujoč molčé vse to gledal, se ni mogel več premagovati. Globoko ganjen je kliknil:

»Dobri ljudje, vidite, to je blagoslov božji! Povračilo za vašo milosrčnost je to! Jezušček je videl v vašo dobra srca in vas zato nagradil!«

Šele zdaj so grajske sestrice opazile tujca. Kmalu so izvedele, kdo je, kako je prišel sèm in kam da gre.

»To boste imeli pa jutri ob tem vremenu težavno pot,« je izpregovorila Lenčika. »Pa veste kaj! Slučajno pelje naš hlapec jutri v trg. Oglasite se torej pri nas. Lahko prisedete. Z gorke odejo vas že preskrbimo.«

»In jaz,« primetne Julika, »vam postrežem s skodelico dobre kave, da vas ne bo zeblo.«

Ana pa smejoč se pristavi: »Če obetata moji sestri to in ono, jaz tudi ne bom zaostala. Dam vam par novih nogavic in čevlje, ki jih naš oče več ne nosi. Mislim, da vam bo oboje prav.«

To rekši sestrice odidejo. Oj, kako so jim bili vsi Joštovi hvaležni! Popotni mladenič pa je povzdignil roke. Izpregovoriti pa ni mogel besede, tako je bil ganjen v dno srca. V spomin pa mu je prišel rek, ki se ga je bil naučil nekoč pri verskem pouku v mestu: »Kliči me v potrebi, in jaz te bom rešil, in ti me boš slavil!...«

J. E. Bogomil:

Zdrav-bolan.

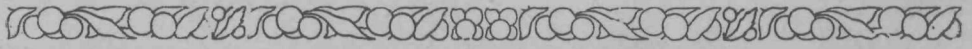
Ze v otroških letih je kazal Kodrov. Nace, da ne bo kaj prida iz njega. Mama so mu večkrat rekli, da bo še sodni dan zamudil. To je Naceta vsakrat malo űjezilo, lenuh pa je ostal, kakršen je bil, kljub vsem oponašanjem in opominom.

Prišla so potem šolska leta. Nace jih ni bil vesel. Ta šola, ta pokora! Ko bi bil vsaj katerikrat bolan, da bi lahko doma osfal! Ali pa, ko bi gospod učitelj vsaj za en mesec zbolel — to bi bil Nace vesel! Ali pa, da bi se šola podrla! Kako srčno si je želel izpočiti Nace počitka!

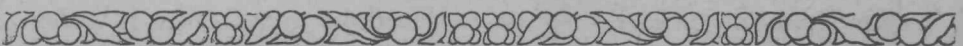
Zgodilo se je pa, da je dobila Kodrova Minka pri botri v dar lepega kanarčka. Jej, kanarčka! V dar ga je dobila, ker je bila pridna doma in v šoli. To je bilo veselja in žuborenja pri Kodrovih tisti dan! Vsi otroci so hoteli gledati samo ljubkega ptička. Ali — udarila je ura, in Nace je moral v šolo. Oh, to je šlo težko! Odhajal je, pa spet prihajal in se oziral nazaj. Pa jezilo ga je tudi. Oh, da mu ravno danes nič ni! Če bi vsaj malo kašljal! Koj bi ostal doma. Pa še kašljati ne more tako, da bi bilo boleznì podobno. Ali pa, da bi ga vsaj noga malo bolela! Ali pa kakšen zob! Ali pa — če že še drugo ne — vsaj malo trebuh...

Nace še zmiraj odhaja v šolo. A srce ga vleče nazaj, in v glavi mu vstajajo misli, kako bi se za ta dan odtegnil gospodu učitelju in kaj natvezil mami, da bi lahko doma ostal pri ljubem kanarčku. Zakaj bi ga pa samo Minka smela gledati, kanarčka? Kaj pa je to, če hodi v ponavljavno šolo? Saj bo Nace tudi hodil, ko mu bo gospod učitelj enkrat verjel, da nekaj zna. Pa Tončka sme gledati kanarčka, pa vsi drugi ga smejo, samo Nace ne! Ali je to po pravici?

Ob takih upornih mislih koracá Nace počasi v šolo.

Jej, kanarčka!

»No, ojej, no!«

V svoje uporne misli zatopljen, Nace niti opazil ni tiste nesrečne korenine. Tiste, ki se je zdaj vanjo pobil... Vsaj samemu sebi je tako zatrjeval, pa tudi drugim, kdor mu je hotel verjeti. Nace je padel. In ravno prav, da je padel! Sedaj bo pa šlo!

Nace jo kar lepo obrne proti domu. Še malo šepati bo treba. Nace poskusi. O, bo že šlo! Prav dobro bo šlo! Zdaj pa kar nazaj domov! Vidite, sreča je: brez goljufije bo ostal doma!

»Uuu — uuu — uuu!«

Odkod vendar to strašno javkanje, tuljenje? Kakor bi koga iz kože devali! Pa kdo tako vpije? Nace gre domov, pa noga ga boli. Ti revež, ti!

»Kaj pa je?« ga vprašajo sočutno mama.

»Noga, noga, noga!« ihti Nace. Nič drugega ne more.

»Ti revež! Kar v posteljo moraš!« pravijo mati. »Le okleni se me, jaz ti bom pomagala. Minka, ti pa skoči po zdravnika. Noga je nemara izpahnjena!«

Minka brž odide. Mama pa polagajo Naceta v posteljo. Nekam čudno se jim zdi, da noga ni nič zatekla. No — mogoče pa šele bo. Vprašujejo ga, kje je padel. Nace nekam zmedeno odgovarja. Meša se mu že menda od samih bolečin?

Ali ti nesreča, ti takal! Mama odidejo po opravkih v vežo. Ura odbije osem, v šolo je že zamujeno! Tedaj pa Nace — smuk iz postelje! — pa h kanarčku. Ves zamaknjen ga ogleduje. Nič ne vidi, nič ne sliši, kaj se godi okrog njega. Kar naenkrat pa stopijo v hišo mama.

»A, tako? Ti si pa res bolan! Bergle ti bomo naredili!«

Nace brž pozabi na svoje bolečine, kar hitro spet v posteljo.

»Dobro, da vem! Ti grdoba nemarna, ti! Da se mi ne zganeš več iz postelje!«

Jezni in nevoljni odidejo mati v vežo — Nace misli, da po palico — pa ne, čakati gredo zdravnika. Povedo mu natančno, kaj Naceta boli. In gospod zdravnik vstopi v hišo. Kakor bi nič ne vedel o Nacetovi potuhi, pristopi k postelji, pa otipava, prijema in išče po nogi bolečine. Nace pa stoka, vpije, da je joj. Zdravnik ne prijema prerahlo.

»Dva dni moraš ostati trdó v postelji. Pa ves čas naj bo kdo pri tebi, da ne padeš s postelje.«

Tako je zapovedal zdravnik.

Nace, ali si zdaj slišal? Dva dni! Zdrav, pa boš moral dva dni ležati kakor bolnik. O Nace! Še eno uro se nisi mogel potajiti, zdaj boš moral pa dva dni bolan ležati. Zdrav bolnik — ali ste že slišali kaj takega!

Pa ni bilo premeniti! Nace je hotel biti bolan, zdaj pa je moral biti. Sestrice so se pa igrale okrog njega, skakale in vpile, da je bilo Nacetu sitno. Za priklado so pa še sosedove prišle. Nace je godel in robantil na postelji — ali kaj! Poslušal ga je kdo! Še ptiček ne — ni

ga bilo nikjer. Mama so ga skrili. Ali bi bil zdaj Nace rad vstal, tudi v šolo bi bil šel rad, pa ni smel. Za kazen je moral ležati — tri dni ležati! — četudi ni bil nič bolan.

In ko je spet prišel v šolo, ga nihče ni vprašal, kje je bil te tri dni. Samo to je malo spoznal, da se mu vsi nekam postrani posmehujejo, eni ga pa vprašujejo, kako si je nogo izpahnil, drugi pa, kakšna zdravila je rabil, da je tako hitro ozdravel, in take reči...

Nace je pa previdno in s strahom odgovarjal kakor hudodelec, ki je prišel iz ječe.

Lucijan († Murn-Aleksandrov):

Slavko gre v nebesa...

Ne bočem in ne bočem
jaz dalje več doma,
ker huda je, prehuda
ta moja mačeha...

Od doma moram iti,
zdaj je že zadnji čas!
In kar po cesti bova
šla kužek in pa jaz.

Ta cesta pelje k teti,
od tam se gre v goro,
z gore pa gor v nebesa
pač daleč več ne bo...

In vem, da kar od tamkaj
pođali mi roke
umrla bodo mati,
saj dole zro na me!

Pri njih še babica je,
ki tudi ne pusti,
da njenemu se Slavku
takó hudo gođi...

Čuj no, le urno, kužek,
takoj odiđeva!
Saj pot precej bo dolga
tja gori do neba...

»Torej, ljubi sin,« je rekla mati, »s tem zvoncem bom vsak dan zvonila. Precej zjutraj, ko bom vstala, potem opoldne, ko bom klicala naše na kosilo, in nazadnje še zvečer, preden bom šla spat. Kadarkoli boš ti moj zvonec zaslišal, zmisli se name, da se te spominjam, in da te prosim, da bi ostal dober. Tako torej, zlati moj otrok, idi v imenu božjem, in spremljaj te angel njegov!«

In sin je odšel v daljni svet, in ne duha ne sluha ni bilo več po njem ko po čebelici, ki se je bila zaletela v gozdu. Ali vsak dan zjutraj, opoldne in zvečer je prišla mati na griček pred hišo in je zazvonila »bim-bam, bim-bam, bim-bam!« In njen sin je slišal zvonec, kjerkoli je bil. Zjutraj ga je zbudil iz spanja, in bilo mu je, kakor bi stala mila mamica ob njegovi postelji ter mu voščila dobro jutro.

Opoldne, ko je sedel za tujo mizo ali je pa kje ob poti jedel suh krajec kruha, in mu je hotelo pri tem od žalosti in bridkosti počiti srce, je zopet sladko zapelo: »Bim-bam, bim-bam, bim-bam,« kakor materina popevka, ko mu jo je nekoč pevala nad zibko. Tako je imel mater na vseh potih v mislih in v srcu, in spomin nanjo mu je bil angel-varih in obenem uteha.

Tri leta so minila ko sen, in ko se je sin naposled ko pravi mož vrnil domov, ga je oče ljubeznivo objel, sin pa je hvaležno poljubil materi roko in rekel z mokrim očesom: »Tvoj zvonček, o draga mati, me je varoval.«

Francka Zupančič:

Mali oreh.

Veter je zavel, in oreh, ki je bil doslej obdan od zelenega listja in je počival v njem kot na materinih rokah, je padel nenadoma na zemljo. Ž njim je padlo tudi mnogo njegovih tovarišev. To je bil pač hud sunek. Bridko je, tako naglo prileteti v docela tuj svet. Minulo je nekaj trenutkov, da se je oreh zavedel. Udarca ravno ni čutil, ker je bila naokrog mehka travica; a začudeno je vendar zrl okoli sebe. Njegov rjavozeleni plašček mu je pri padcu odletel, in orehek je zaželel, da dobi zdajci zlatega. Vsaj tako je pričakoval, da mu ga takoj nadenejo. Toda, saj še ni došel do svojega cilja! O, ta cilj mu je bil jasno pred očmi! Želel je viseti na božičnem drevescu, oblečen v krasen, zlat plašček. Božično drevesce — vedel je natančno, kakšno je to in kako se iskrí. Visoko, visoko je, razsvetljeno od samih luči. V gostem zelenju se ziblje na njem pisana družba: rumena jabolka, lepi sladkorčki v rožnih in modrih papirnih krilcih, svetli orehi,

cvetke, zvezde, vsa krasota pa se zrcali v velikih, blestečih, raznobarnih steklenih kroglicah. Odkod li vse to vé oreh? Ah, pazno je prisluškoval solnčne jesenske dni otrokom, ki so posedali na klopici pod orehom in si pripovedovali o božiču. Kdaj pač pride tudi dan, ko bo tudi on sam, majhni, nezatni oreh, videl vse to?

Bac, pak, bac! Z najvišje veje zdaj pade krasen, velik oreh in tako trdo zadene ob malega, da ubogi malček z boleznim krikom in prestrašen odskoči na stran. Ne — to je pa vendar — hop! — že zopet pade drugi. Oj, oj! Tu doli ni mogoče sanjati tako prijetno kakor zgoraj med zelenim dehtečim listjem. O, lepi, zlati poletni dnevi in tihe mesečne noči!

Veter zaveje močnejše, in mali lenuh se mora naglo okreniti. Li še vedno ni čas, da ga ponesó na božično drevesce? Pomilovalno gleda malček svoje rjavo oblačilce — lepo je in celo — a zelo preprosto. Tudi s svojo velikostjo ni prav zadovoljen. Ravno blizu sebe ugleda skupino zelo velikih orehov. To je doštójnejša vrsta! O, kako jih malček zavida! Ti bodo gotovo prvi obešeni na božično drevesce? Vsakdo bo uzrl te najprvo. A njega ne bo opazil nihče? Gotovo ga bodo pohodili v zemljo, in revček — boji se prezgodnjega groba!

A nezadovoljnež kmalu uvidi, da ni dobro, če oreh preveč vleče oči nase. Nekaj otrok pride ravno mimo, in prvo, kar ugledajo, so veliki orehi. Pak, pak! Lupine hreščé, kmalu je o velikih orehih komaj še malo sledu. Ostale večje si pa prilasti miška, poberó jih veverice in se igrajo z njimi kot z žogo. Vsem tem ni dobro, a dosegli so svoj cilj. Misli malega sanjavčka so bile pa višje. »Da bi le kdo prišel pome!« Tako je vzdihnil večkrat.

In res je prišel nekdo! Deklica z dvema košarama. V eno je devala večje orehe, v drugo pa pobirala male. In med srečnimi je bil tudi naš mali nezadovoljnež. Potovanje v gušajoči se košari pa sicer ni bilo prijetno. Orehi so zadevali drug ob drugega in postajali vsed tega odurni. Naposled so pali v poltemen prostor, koder se je razširjal prijeten vonj jabolk. Bilo je, kot da se je naselil tu jesenski blagoslov. Deklica je stresla najprej velike orehe v predal, in ker je imela navado, da je govorila sama s seboj, jim je naznanila veselo sporočilo, da bodo obešeni na božično drevesce. »Vi majčkeni pa — iz vas bo pa stisnjeno olje.« In stresla je deklica te orehe na desko zraven predala.

Mali oreh teh besed ni pojml popolnoma. Razumel je tako, da z božičnim drevescem ne bo nič. Še se je deska gibala, pa je naglo zdrsnil v predal k velikim. A bistre dekličine oči so ga ugledale. Ravnotako naglo je bil zopet na deski med malimi.

Oh, ta prevara! Malček ubogi se ni mogel pomiriti. Torej ne na božično drevesce! In tako se je veselil tega! Za olje bo —? Olje, kakor je vedel, je tekočina, ki nima opraviťi pravnič pri božičnem drevescu. Olje — tekočina — to ni oreh sam? On pa, s svojo trdo naravo, ki se je že tako težko prilagodila drugim, in nikdar ni bil vajen odnehati

— pa bo olje? Tekočina se vedno vdaja okolnostim. A taka izprememba je pač le mogoča potom težkih bolečin in bridkosti — oreh je pa sovražil trpljenje. Le po veselju in sreči je hrepenel, a se vedno bal boli in smrti. Žalostil se je zdaj neizmerno in zavidal velikim orehom njih jasno, častno bodočnost. Mokri, vlažni vzduh v kleti je bila prava priprava za njegovo bodoče revno življenje. Solze jeze in žalosti hkrati je pretakal, a le tihoma. Njegovo rjavo oblačilce je dobilo grde, plesnive lise. A za vse na svetu ni naš orehek potožil nikomur svoje boli. — — Naposled je prišel njegov čas. Vdal se mu je brez upora. Najprej so odvzeli njemu in njegovim tovarišem lupine. Oj, kako mu je bilo čudno! Kakor da mu je odpadlo vse stiskajoče — tako prostega se je zdaj začutil. K sreči ni bilo vkljub njegovim vnanjim napakam njegovo jedro nič poškodovano. Uporabljivo bo! No, če ide tako dalje, ne bo izprememba preveč boleštna. A najhujše je šele prišlo. Strah in groza: stiskalnica! Mali oreh je mislil, da mora prej umreti. A umrl ni. Bilo mu je, kot da je izpremenil svojo naravo. In vendar je bil še vedno on sam, le oproščen vsega, nežlahtnega. Kar je bilo v njem dobrega, najboljšega, se je zbralo in očistilo. On pa ni bil več samosvoj, nevoljiv v rjavi lupini, ki je zadela vsakogar, ki ji je prišel blizu. Bil je zdaj sama ubogljivost, voljnost, mehkoča. Niti mislil ni več na svoje lastne želje; imel je s svojimi tovariši isto usodo. Čutil se je kot ud velike skupnosti, ki je služila v dobro.

V miru so mu zdaj minevali dnevi, drug enak drugemu. Zunaj pa se je izpreminjalo vse. Goste snežinke so padale na zemljo, tu in tam se je prikradla katera celo skozi špranje okna v kleti. Veliki orehi so bili že odnešeni. Nekega dne pa je zopet prišla deklica in je odnesla posodo z oljem. Postavila jo je v veliko omaro in zaklenila vrata. Kaj naj zdaj to pomeni? Vse naokrog tema! A ne dolgo! Čez mal čas se začuje zunaj ropotanje. Skozi luknjico ključavnice zasveti žarek in zadehti vonj po smoli. Zvonček zapoje — začujejo se veseli klici otrok in ubran spev.

Tedaj — en sunek! Nekdo odpre omaro. In — kaj vidi mali oreh? Njega bistvo ni izginilo, le izpreminilo se je. Zagleda božično drevesce — ravnotako, kot si ga je predstavljal. Sam raznobarven sijaj, svit in veselost! Veliki, pozlačeni orehi vise raz vej in bleste kakor zvezdice na nebu. A malček sam je tudi presrečen.

Vzame roka posodo z oljem, in mil, nežen glas reče: »Otroci, sedaj pa pogasite na drevescu svečice, da prižgemo Jezuščku lučco.« — »O dobro, dragoceno olje!« nadaljuje glas, medtem ko naliva roka v rdečo stekleno posodico v obliki srca, stoječo v pozlačenem stojalcu. »Tako olje je pač uporabljivo za zdravilo in jed, a Jezuščku, ki nam je donesel toliko ljubezni iz neba, hočemo dati najboljše.«

Olje zablesti v stekleni posodici kakor škrlatnobarvna srčna kri. Tedaj pade iskrica na lučco, ki je plavala na vrhu. Veselo se nagne olje svitu naproti. In glej! Zopet se zgodi izprememba — olje postane sama lučca, zlata ne samo zunaj, ampak vseskozi. Mali plamenček se

vzdiga lahko, kakor da je brez vse težkoče. Kvišku, kvišku! In malček — oreh zdaj uvidi, kje je. Lučca stoji pred jaslicami. Na slamici v jaslicah pa leži ljubeznivo Detece. Videti je, kakor da živi. Smehljaje izteza ročice luči v pozdrav. Nizki hlevček krije revne jasli. V ozadju pa stoje v mah zataknjene smrekove veje.

A plamenček postaja živahnejši. Vedno in vedno zre le v ljubko Detece. Temno je v sobi, tiha, tiha, tiha sveta noč. Vse v hiši spi. Le mali plamenček bdi. Skoro pojmiti ne more mali svoje sreče. Trepeta v srčni radosti. Detinske sanje se mu sicer niso uresničile, a vendar je bila resničnost zanj tisočkrat lepša.

Sladko Detece! Ponižno poljublja plamenček z rožnim svitom njegove male nožice in ročice. Poljublja ljubki očesci — tedaj zasije žarek v njih. Poljublja plamenček v hvaležni ljubavi malo srcece, in skoro tako je, kot da je v njem izvir velike rdečežarne ljubezni. Čisti plamenček pa se ne utruji v hvali, v veselju, v hvaležnosti in v slavi.

Hvali Gospoda ogenj in vročina! Vsa skrb, bojazen pred bolestito in trpljenjem je orehku zdaj minila. Le hrepenenje, da se daruje do zadnje kapljice nebeškemu Detetu, ga ožarja, osrečuje in posvečuje.

Leop. Podlogar:

Iz zgodovine kranjskih trgov.

3. Jesenice.

(585 m, 1400 prebivalcev.)

Ob levem bregu Podkorenske Save je velik, obljuden kraj — trg Jesenice. Leži v gorski zasedi, kjer se južna pobočja Karavank najbolj približajo severnovzhodnim odrastkom Julijskih Alp. Od tega pogorja se razprostira ob Jesenicah osamelo pogorje Mežaklja (Mezzo-aqua), ki sega od Dovjega dol do Blejske Dobrave in je povprečno do 1300 m visoko. Izmed višjih vrhov bodi omenjen 1583 m visoki Jerebikovec (Repikovec), Veliki vrh (1407 m), Zgornji Kozjak (1447 m) in Mežaklja (1301 m).

Severno od Jesenic se razprostirajo Karavanke ali Grintovci. Nad trgom je potegnjen greben, ki ga tvori Golica (1836 m) s Kočno (1552 m). Zahodno od glavnega vrha Golice je sedlo Jekelj, po katerem gre pot od Goliške kočice na Roško (od rog, -a) (1776 m) in dalje na Dovje. Sedlo Jekelj služi tudi za prehod v Rožno dolino. Čez Roško in Kočno so prišli leta 1809. Francozje. Navadna pot z Jesenic gre čez vas Planino in čez sedlo Jekelj. V obližju Golice so štirje obrasli vrhi s čudnimi imeni, katerih ni na specialnem zemljevidu. Ti v južnoseverni smeri ležeči vrhovi so: Piredelj, Aredelj, Grōmedelj in Kogelj.

Zaradi te gorske skupine so Jesenice posebna privlačna točka za turiste. Razgled z Golice je zelo razsežen zlasti na Koroško in bližnje Triglavsko pogorje in v Savsko dolino. Vidijo se tudi Savinjske planine, Dolomiti, Visoke Ture z Velikim Klekom, Velikim Venedigerjem in deli Severnih Apneniških Alp. Ob ugodni svetlobi se lahko opazuje z Golice razlika v barvi vodá. Sava se pokaže zelena, Drava siva, Blaško jezero svetlomodro, Vrbsko jezero temnomodro, Blejsko jezero pa jeklenosivo. Zahodno od Kočne ležeče, 1442 m visoko Podgorsko sedlo je prehod iz Savske doline v Podgorje v Rožni (Dravski) dolini. Prehod olajšuje 9 km dolga cesta z Jesenic do Fužin pod planino Ciganje.¹ Prema črta, potegnjena od zapadnega konca ravnoodmenjenega Vrbskega jezera do Blejskega otoka, preseka Savo ravno pri Jesenicah.

Na Jesenicah izdelujejo od nekdanj največ železa na Kranjskem. V zadnjih desetletjih se je trg hitro povzdignil zaradi tovarn, ki dajejo ondi domačinom in tujcem dober zaslužek.

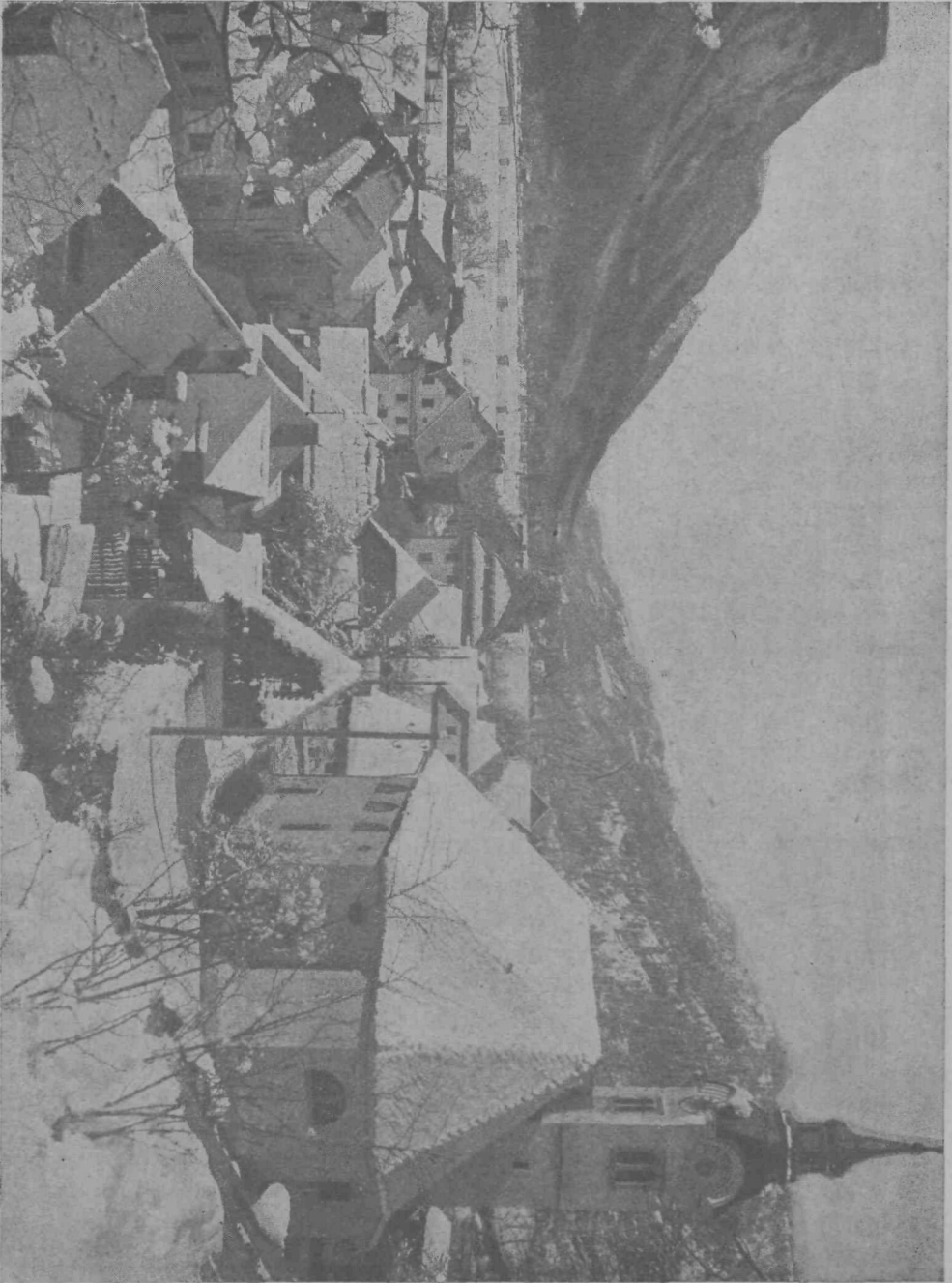
Do Jesenic drži državna, takoimenovana Kórenška cesta. Ta se loči od Ljubeljske ceste nad Naklom. Ljubeljska cesta pelje iz Ljubljane v Kranj, v Tržič in čez Ljubelj (54'412 km). Od Naklega gre Kórenška cesta na Podbrezje, Zapuže, Javornik, Jesenice, Kranjsko goro do Koroške meje na Kórenu (58'519 km). Cesta je potem izpeljana preko 1071 m visoko Podkórenško sedlo med Petelinjekom in Kamenom. Tu se vije cesta v položnih ključih in enkrat v silnem strmecu skozi Jelovje od Podkórena na Koroško, dalje v Beljak in v Podklošter. Že pred mnogimi stoletji je vodila čez to sedlo tovarna pot; za Karola VI. so pa zgradili tod državno cesto. L. 1813. so spravili Avstrijci čez Kórenško sedlo vozove in strelivo s Koroškega na Kranjsko, ko so se umikali Francozom.

Cesto mimo Jesenic na Koroško je meril in delal že Julij Cezar l. 57. pred Kristom. Ko so mu Karni zaprli vse prehode čez Karavanke, se je obrnil proti zapadu in si uglasil pot do Trbiža in naprej v Ziljsko dolino. V Ziljski dolini je bil videti še sredi 18. stoletja v skalo vsekan napis: »G. I. Caesar viam inviam s. solert. et impendio rotabilem redd . . .« t. j. G. I. Cezar je po lastnem načrtu in na lastne troške izpeljal to vožno cesto.²

Mimo Jesenic vozi iz Ljubljane v Trbiž, na Koroško in Gorenje Štajersko, Gorenje Avstrijsko do Sv. Valentina takozvana Rudolfova železnica (državna železnica). Od Jesenic gre železnica na 10 km oddaljeno Dovje (703 m), kjer se odpira popotniku pogled na Mojstrano in v znamenito dolino Vrata. Nje proga na Kranjskem je okoli 100 km dolga. Prometu je bila slovesno izročena 14. decembra 1870. Bohinjska železnica je bila pa otvorjena 23. julija 1906. Jesenice so važno železniško križišče.

¹ Orožen, Voj. Kranj. 1901. 40

² Linhart, G. Kr. I 216.

Jesenice.

Trg sam šteje po ljudskem štetju iz l. 1910: 1400, občina pa 5413 prebivalcev. Pod občino spada namreč še: Hrušica (606), Planina (353), Plavž (124) in Sava z 2929 prebivalci. Spadajo pa Jesenice k sodnemu okraju Kranjska gora in k radovljiškemu okrajnemu glavarstvu.

Trg je zadela dvakrat huda nesreča. Ogenj je upepelil mnogo hiš 25. septembra l. 1783. in 19. maja l. 1815. Ob teh požarih je trpela tudi župna cerkev in župnišče.

Župnija Jesenice se ne krije čisto z občino (vas Planina brez Plavškega Rovta je župnija sama zase) in ima 5100 duš. Dušno pastirstvo oskrbuje župnik z dvema pomočnikoma. Ta dva poučujeta verouk na šestrazredni ljudski šoli v trgu, ki ima pet vzporednic, in na četrto ure oddaljeni Savi v četverorazredni nemški šoli, ki je pa zdaj razpuščena.

Svoje ime je dobil trg Jesenice po potoku Jesenica. Prvotno je imel trg le ime »Fužine«. V listinah iz l. 1569. se imenuje »Assling im Dorf Fusin« — Jesenice v vasi Fužine.¹ Leta 1581. se imenuje v zapisniku Fužin: »Na Jesenicah je ena breščanska peč, imenovana na Planini — zu Assling ist ein brescianischer Plaofen in der Alben genannt.«

Potok Jesenica teče 1 km nad trgom v Savo in goni 2 žagi in 3 mline. Nastaja iz dveh dotokov. Prvi je Beli potok, ki izvira med Roško in Golico, drugi pa Črni potok, ki izvira pod Kočno pri rudnikih v Reichenbergu. Oba potoka se združita pri vasi Sv. Križ (ali Rovte, Planina). Svet pri Sv. Križu je okoli 430 m višji od Jesenic in se polagoma vzpenja v Golico. Lega je solčna in prijetna.

Na Jesenicah meseca decembra solnca že več ne vidijo; posije pa spet šele o Sv. treh kraljih na zvonik savske cerkve. Rovte pa, 5 četrt ure pešhoje od Jesenic, so popoldne od solnca krasno obsevane. Naravno je, da ozka dolina z močvirjem, neprijetnim gozdovjem in meglami od nekdanj ni bila posebno vabljiva, pač pa svet po Planini vsled bogatih skladov rude. Tu je bilo suho, solčno, prijetno. Zato ni nič čudnega, da se je ustanovila na Jesenicah župnija šele leta 1526., ko je bilo železarstvo že v cvetju.²

Način, kako ponuja priroda sama ljudem rudo, je povzročil različno njeno proizvodnjo ali predelovanje. V Železnikih, v Kamni gorici, v Kropi, v Bohinju se nahaja železna ruda prav vrhu zemlje. To je bobovec (rjavi železovec, Brauneisenstein), in ga ni treba kopati. Vrhu zemlje leži v obliki bobu podobnih, oglajenih zrn in večjih gomoljev.

¹ Argo 1900, 188.

² Argo 1900, 189.

(Nadaljevanje.)

Vrtnarju na grob.

(V spomin † kanoniku Kržiču.)

*Zajokaj vrt, zaplakajte cvetovi —
vrtnarja ni . . .*

*Skopali so mu dom med tihimi grobovi:
tam večno spanje spi.*

*Kakó je rad zahajal med gredice
sadiť, kropit;
kot nihče drug je cvetkam bral raz lice
nedolžnosti odsvit.*

*Motilo ni nikdar ga solnce smelo
ne zimski mraz;
posvečal je cveticam trud in delo
in skrb in čas.*

*V mladinskem vrtu je vrtnar osivel,
izrabil moč,
odložil je orodje, a še vedno živel
iz dalje v cvetje zroč.*

*Odšel je mož, a ni šel brez spomina
v nadzvezdni svet,
na té je mislil, ljubljena mladina —
na svojih vrtov cvet.*

*Vse svoje dni je oporoko pisal
za blagor tvoj,
ljubezen vso je tisočkrat zarisal,
položil v „Vrtec“ svoj.*

*Prebiraj ga! Na listih teh počiva
njegovega srcá zlató . . .
Prebiraj ga! On sam je priča živa:
nihče te ljubil ni takó.*

M. Elizabeta.

† Anton Kržič.

Dolgoletni, priznani bivši urednik „Vrtčev“, gospod kanonik Anton Kržič, je zaspal v Gospodu. Velik ljubitelj mladine, velikodušen podpornik revnih dijakov, sloveč katehet in neutrujen pisatelj je z njim odšel s sveta.

Podroben opis, kakó je potekalo njegovo življenje, kako se je pisateljsko razvijal in kjé javno deloval, je priobčil 48. letnik „Vrtca“ (1918). Zadnja tri leta se je blagi gospod samó še pripravljaj na večnost. Bolehal je in hiral ter sameval v sobi, ker so mu bile odpovedale noge. Njegove roke so se tresle in bile vedno ledeno-mrzle. Le še kak prav gorak solčni dan ga je izvabil na vrtič. Duševno je bil pa vsa ta tri leta še zelo svež, dasi ne več tako prekipavajoče vesel, kakor je le on znal biti v svojih lepših dneh. Trle so ga vrhu vsega včasih še tudi skrbi za vsakdanji kruh. Stregla mu je v njegovi samoti z vso uslužnostjo postrežnica-sorodnica Ivana — prav je, da se končno še tudi nje spomnimo na teh listih, saj je imela nekoč dolga leta z razpošiljanjem „Vrtca“ in „Angelčka“ obilo opravka.

Zadnjič sem obiskal bolnega gospoda kanonika dne 17. novembra t. l. Našel sem ga ob 11. uri dopoldne še v postelji. Videti je bil zelo prepadel. Nobena notranja ne vnanja gorkota ga ni mogla več ogreti. Prvo njegovo vprašanje in zadnje njegovo naročilo se je tikalo seveda vsakrat njegovih listov „Vrtca“ in „Angelčka“. Kako gre, ali bomo speljali, ali bo treba ustaviti?

„S težavo gre, z veliko težavo, dasi so nam naročniki zvesti. Draginja je neznosna.“

— „Zaupajte v Boga! On bo pomagal naprej. Je meni tudi.“

„In ti, gospod kanonik, boš prosil za nas pred prestolom božjim?“

— „Bodite brez skrbi! Kolikor in kjer bom le mogel.“

„In da bi prišli za teboj v boljše življenje mi vsi tvoji prijatelji in nekdanji pomočniki! Tam se bomo spet smejali — če bo dovoljeno?“

— „O, bo, bo, bo! Tudi zapeli bomo spel!“ Njegove oči so se rosno posvetile. Zagledale so se bile kakor v neko daljno blaženost.

Dne 3. decembra so se mu stekle ure. V soboto popoldne, 4. decembra, ko je zvonilo po deželi delopust, so odnesli utrujenega narodnega delavca iz Ljubljane k zasluženemu počitku.

Večni mir blagi duši!

Urednik.

—n—

Mrtvemu ptičku.

Kanarček, ko v kletki si bil zaprt,
kako sem te vendar ljubila vroče!
A prišla je tudi pó-te smrt —
kako zdaj srce mi po tebi joče!

Ne bode te grela več pomlad,
ki si jo v zimi ledeni
z iskrenim žgolenjem tisočkrat
pričaral v sobico k meni.

Med rože k pokoju bom dela te
na vrtec svoj osameli;
tam zemlja bo mrzla objela te,
in solnčeca žarki ne bodo te greli.

Kakó so vzcvetele rožice
vsekdar mi v duši mládi — —
Kdo bo usmilil ubožice
odslej se v zimskem hladi?

Pa bodem sanjala, sanjala...
In v prsih se pesemca bo mi budila,
in glavo bom k srcu sklanjala,
in solza bo lice kropila...

Bogumil Gorenjko.

Vranova zimska pesem.

*Oj, ta kruta starka zima
s snegom vse pokrila je,
skoporoka starka zima
hrano vso poskrila je!*

*V prejšnjih gorkih dneh žioljenje
bilo nam brez truda je;
prej skrbi nič in gládú nič —
zdaj pa huda, huda je!*

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Lep, lepota.

Lepo je vsakemu milo.
Lepo je vedno lepo, grdo je povsod
grdo.

Lepa beseda lepo mesto najde.
Lepe pesmi glas seže v deveto vas.
Če neče z lepa, mora pa z grda.

Ki je vsak dan lep, je u blagdan
slep (= ponošen). (Istr.)

Ča lepše kaže, prvo gre (v nič). (Istr.)
Lepa je slepa.

Lep konj se lahko uroči, lepa žena
iz ojnec skoči.

Lepše črešnje na konci vej rasó.
Lepše zlató ponošeno negoli srebro
iz nova kovano.

Najlepša luč utrinja (da bi jo bolje vi-
deli).

Lepota je naravna dota.
Lepoti se ne more nihče ustavljati.

Lepota velika ima ponajveč skritega
malika.

Lepota ne mara kota.
Lepota je več ko bogastvo.

Za lepoto lazi več tatov ko za zla-
tom.

Lepota junaka zmore.
Lepota je lim, in mnogó je zvezan z
njim.

Lepota zaprte duri prebije.
Lepota je močnejši ko deset volov.

Sramežljiva lepota je dvakrat lepota.
Lepota še do poldne ne živi.

Lepota lepoto ubija.
Z lepoto še lonca ne zvežeš.

Lepota cvete le enkrat.
Lepota oslepi.

Od lepote ni nič vzeti, pa jo hoče
le vsak imeti.

Lepota je goljufna.
Odzunaj lepota, odznotraj praznota.

Lepota brez srca je roža brez duha.
Kjer se lepota košati, napuh se z njo
brati.

Lepota in čistost se radi lasata.
Lepota in čistost nista iz ene vasi.

Lepota in zvestoba sta slabi družici.
Lepota in norost sta sestri.

Lepota in norčija — pogosta tovarisiša.
Lepota je očesna, ne dušna paša.
Lepota ne nasiti, a vsak rad pri nji
sedi.

Reki:

Na lepem.
Lepega se delati.
Lepa je ta!
Lepi denarci.
Lep čas že.
Lepo reč pridelati.
Z njeno lepoto je čez poldan.

Slovstvo.

Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani je
izdala naslednji knjigi, ki ju toplo pri-
poročamo:

Josip Mazi: **Geometrija** za nižje
razrede srednjih šol. 240 slik. Druga pre-
delana izdaja. Knjiga je porabna tudi
za meščanske in druge sorodne šole.
Odobrilo jo je poverjenišvo za uk in
bogočastje. Cena K 30.—

Dr. A. Breznik: **Slovenski pravopis**.
Cena K 10.—, z drag. doklado K 12.—.
Velevažna in silno potrebna knjižica za
vso našo pišočo javnost. Kdor ima ko-
ličkaj opraviti s peresom, naj ne bo
brez nje, da pridemo vendar enkrat do
neke enotnosti in stalnosti v pisavi in
da se vsaj polagoma iznebimo grmade
tujk.

Družba sv. Petra Klaverja za afri-
kanske misijone je izdala: **Klaverjev
koledar** za leto Gospodovo 1921. Na-
roča se v Ljubljani, Miklošičeva cesta 1a.
Cena K 5.—

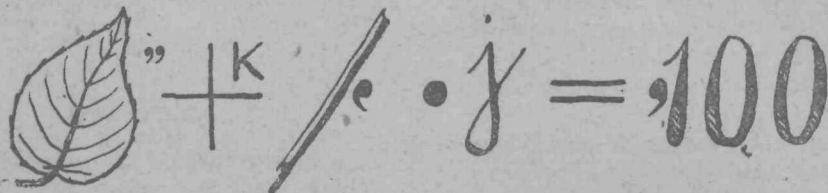
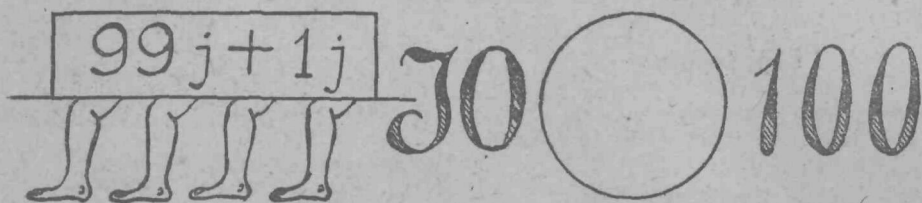
Uganka.

2	3	6
9	8	4
4	3	8

Katera števila moraš
postaviti v devet okenc
tega kvadrata, da znese
vsota vsake vrste 15?

Rebus.

(Rešitev in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 14 dni po izidu lista — v prihodnji številki.)

Vabilo na naročbo.

S hvaležnostjo stopamo začetkom tega letnika pred svoje naročnike. Zdelo se je že, da bomo morali list ustaviti lansko leto, a zvestoba naročnikov in dobrotljivost plemenitih src sta nam pomagli naprej. Ako pomislimo, da stane zdaj majhna učna knjiga 20 K, se moramo čuditi, da je izšlo vsaj še toliko števk „Vrtca“ in „Angelčka“. Tisočera zahvala vsem, ki so v veliki stiski vzeli nekaj naših skrbi na svoje rame.

Pa tudi s strahom stopamo pred svoje naročnike. Kako naprej? Cene tiskarskim izdelkom so zadnji čas nanovo poskočile. Ako bi hoteli lista izdajati v tistem obsegu, kot sta izhajala še med vojsko, bi morali naročnino na oba lista dvigniti najmanj na 60 K, pa bi nam morali pri tem ostati zvesti vsi naši sedanji naročniki, da bi mogli za silo prebiti. Toda ne smemo naročnikov preveč obremeniti. Zato pa za prihodnje leto tudi nič ne obljublamo; le to zagotovimo, da smo trdno odločeni, lista še nadalje izdajati in da bomo v korist svojih naročnikov storili vse, kar bomo mogli. Prosimo naročnike in dobrotnike, da nas ne zapuste.

„Vrtec“ in „Angelček“ skupno bosta za l. 1921 stala 26 K, „Angelček“ sam 10 K. Naročnino sprejema: Upravništvo „Vrtca“ v Ljubljani, Sv. Petra cesta št. 80, vse spise in rešitve pa: Uredništvo „Vrtca“ in „Angelčka“, Rova, p. Radomlje. Hvaležni bomo, ako se naročniki kmalu javijo. Tisk je tako drag, da skoro ne moremo dati tiskati več iztisov, kot kolikor jih bo naročenih. Naročnina se lahko poravna po položnici.

Upravništvo „Vrtca“ in „Angelčka“.